МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТИДА ЎЙИН ОРҚАЛИ БОЛАЛАРНИНГ ИЖОДИЙ ҚОБИЛЯТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

Г.А. АҲМАДЖОНОВА

Аннотатция. Ушбу мақолада мактабгача ёшдаги болаларнинг ижодий қобилиятларини шакллантириш ва ривожлантиришда ўйин фаолиятининг ўрни, аҳамияти ҳамда педагогик хусусиятлари ёритилган. Мақолада мактабгача таълим ташкилотлари тарбиячилари учун болаларнинг креатив тафаккурини оширишга хизмат қилувчи ўйин турлари ва методик тавсиялар баён этилган.

Таянч сўзлар: мактабгача таълим, ижодий қобилият, сюжетли-ролли ўйинлар, креативлик, ТРИЗ технологияси, конструктив ўйинлар, хаёл, тафаккур.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ ИГРУ В ДОШКОЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Аннотация. В данной статье освещаются роль, значение и педагогические особенности игровой деятельности в формировании и развитии творческих способностей дошкольников. В статье изложены виды игр и методические рекомендации для воспитателей дошкольных образовательных организаций, способствующие повышению креативного мышления детей.

Ключевые слова: дошкольное образование, творческие способности, сюжетно-ролевые игры, креативность, технология ТРИЗ, конструктивные игры, воображение, мышление.

DEVELOPING CHILDREN'S CREATIVE ABILITIES THROUGH PLAY IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Annotation. This article examines the role, significance, and pedagogical features of game activities in the formation and development of creative abilities in preschool children. The article outlines types of games and methodological recommendations for preschool educators that contribute to increasing children's creative thinking.

Keywords: preschool education, creative abilities, role-playing games, creativity, TRIZ technology, constructive games, imagination, thinking.

Бугунги кунда мактабгача таълим ташкилотларида “Илк қадам” давлат дастури амалиётда қўлланилиб келинмоқда [1]. Мактабгача таълимдаги давлат дастурлари болаларни ҳар томонлама ривожлантириш борасида, уларни келажакда фаол ижтимоий муҳитга ўргатишга замин ҳозирлайди.

Замонавий таълим тизимининг муҳим вазифаларидан бири – бу мустақил, ижодий фикрлайдиган ва стандарт бўлмаган вазиятларда тўғри қарор қабул қила оладиган шахсни тарбиялашдир. Бу жараённинг пойдевори эса мактабгача таълим ёшидан бошлаб қўйилади. Болалик даври - инсон ҳаётидаги энг фаол ривожланиш ва ижодий салоҳият юзага чиқадиган давр ҳисобланади. Болаларнинг ижодий қобилиятларини, хаёлотини ва креатив тафаккурини ривожлантиришда эса энг табиий ва самарали восита - бу ўйиндир.

Ўйин мактабгача ёшдаги боланинг етакчи фаолияти бўлиб, у шунчаки вақт ўтказиш воситаси эмас, балки атроф-муҳитни англаш, ижтимоий ролларни ўрганиш ва шахсий имкониятларни кашф этиш майдонидир.

Мактабгача таълим ташкилотида ўйин фаолияти болаларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантиришнинг энг самарали ва табиий воситасидир. Бола ҳаётни, атроф-муҳитни ва ўзини айнан ўйин орқали англайди ҳамда ўз ижодий салоҳиятини намойиш этади.

1. Ижодий қобилиятларни ривожлантирувчи ўйин турлари

Машғулотларда ва эркин фаолиятда қуйидаги ўйин турларидан фойдаланиш тавсия этилади:

• Сюжетли-ролли ўйинлар: Болалар ўз зиммаларига турли ролларни (шифокор, ўқитувчи, қурувчи) оладилар. Бунда улар нутқ, хаёл ва муаммоли вазиятлардан чиқиш йўлларини ўйлаб топиб, ижодий ёндашадилар.

• Драматургик (саҳналаштирилган) ўйинлар: Эртак ва ҳикояларни ролларга бўлиб ижро этиш. Болалар интонация, мимика ва ҳаракатлар орқали образларни ижодий бойитадилар.

• Дидактик (таълимий) ўйинлар: «Бу нимага ўхшайди?», «Расмни тугат», «Мўъжизавий халтача» каби ўйинлар боланинг мантиқий ва креатив фикрлашини чархлайди.

• Конструктив (қурилиш) ўйинлари: Лего, табиий материаллар ёки геометрик шакллардан турли конструкциялар яратиш. Бу фазовий тасаввур ва ихтирочиликни ривожлантиради.

2. Ижодкорликни ошириш усуллари ва шарт-шароитлар

Мактабгача таълим ташкилоти тарбиячиси болаларда ижодий тафаккурни уйғотиш учун қуйидагиларга эътибор қаратиши лозим:

1. Эркинлик ва танлов имконияти: Болага расм чизиш, лойдан ясаш ёки ўйин танлашда қатъий чегаралар қўймаслик керак (масалан: «фил фақат кулранг бўлади» демаслик, унга кўк фил чизишга рухсат бериш).

2. Ривожлантирувчи муҳит: Гуруҳда турли-туман материаллар (рангли қоғозлар, бўёқлар, табиий материаллар, тасмалар, матолар) болалар қўли етадиган жойда бўлиши шарт.

3. Ностандарт саволлар бериш: «Агарда қушлар гапира олганида нима дер эди?», «Сеҳрли таёқчангиз бўлса, нимани ўзгартирардингиз?» каби саволлар хаёл кучини оширади.

4. ТРИЗ (Ихтирочилик масалаларини ҳал қилиш назарияси) элементлари: Болаларга зиддиятли вазиятларни ечиш ўйинларини таклиф қилиш (масалан: «Ёмғирнинг нимаси яхши ва нимаси ёмон?»).

3. Ижодий ривожланишнинг натижалари

Ўйин орқали тизимли равишда ривожлантирилган болаларда қуйидаги сифатлар шаклланади:

• Мослашувчанлик: Муаммога бир нечта томондан ечим топа олиш.

• Оригиналлик: Бошқаларга ўхшамаган янги ғояларни ўйлаб топиш.

• Нутрий фаоллик: Ўз фикрини эркин ва бой сўз бойлиги билан ифодалаш.

• Эмоционал интеллект: Сезги ва туйғуларини санъат ва ҳаракат орқали намойиш этиш.

Мавлона Жалолиддин Румий “Ичиндаги ичиндадур” асарида шундай дейди: “Дўкондаги нарсалар омбордагиларнинг қисмларидир. Ахир, омбордагини дўконга сиғдириб бўлмайди-ку! Инсон ҳам ана шундай дўконга ўхшайди. Унга Тангрининг сифатлар хазиналаридан бирор-бир парча (эшитиш, кўриш, гаплашиш, ақл, билим, мардлик ва ҳоказолардан) берилган. Демак, инсонлар Тангрининг сайёр сотувчиларидир ва улар тижорат билан машғул. Кундузи савдо қилиб идишларни бўшатади. Кечаси эса бўш идишлар яна тўлдирилади. Қувватлантирилади” [2; 77-б]. Демак, бундан дўконга қиёсланаётган инсон имкониятлари муайян чегарага эга эканлигини ва у доимо тўлдириб боришликка эҳтиёж сезади.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, мактабгача таълим ташкилотида ўйин орқали болаларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантириш - бу келажакда ҳар томонлама баркамол, мустақил фикрлайдиган шахсни тарбиялашнинг гаровидир. Тўғри ташкил этилган ўйин фаолияти болаларда нафақат креативликни, балки эмоционал интеллект, коммуникатив кўникмалар ва муаммоларни мустақил ҳал этиш қобилиятини шакллантиради. Шу сабабли, мактабгача таълим ташкилоти педагоглари ўйин жараёнларини фақат назорат қилиш билан чекланмай, балки уларнинг ижодий ташкилотчиси ва иштирокчисига айланишлари давр талабидир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. «Илк қадам» мактабгача таълим муассасасининг Давлат ўқув дастури: // Ўзбекистон Республикаси Мактабгача таълим вазирлиги ҳайъатининг 2018 йил 7 июлдаги 4-сон қарори билан тасдиқланган. https://www.google.com/search?q= // (Мурожаат қилинган сана: 19.10.2026 йил).

2. Жалолиддин Румий. Ичиндаги ичиндадур. https://moluch.ru/archive/357/79914. (Мурожаат қилинган сана: 19.10.2026 йил).